

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ และกึ่งทดลอง เพื่อพัฒนาฉลากยารูปภาพสำหรับสื่อข้อมูลเกี่ยวกับคำแนะนำในการบริหารยาเม็ดชนิดรับประทานด้วยตนเอง สำหรับชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอะญอในเขตรับผิดชอบของโรงพยาบาลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในประเด็นจำนวนเม็ดยาที่รับประทานแต่ละครั้ง จำนวนครั้งและช่วงเวลาที่รับประทานยาในแต่ละวัน การรับประทานยาก่อนหรือหลังอาหาร และทำการประเมินความสามารถในด้านการสื่อความหมายของฉลากยารูปภาพที่พัฒนาขึ้น

การศึกษา มี 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ขั้นตอนการพัฒนาฉลากยารูปภาพ

ส่วนที่ 2 ขั้นตอนการประเมินฉลากยารูปภาพ

โดยมีรายละเอียดของการศึกษาในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ขั้นตอนการพัฒนาฉลากยารูปภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอะญอที่มารับบริการในแผนกผู้ป่วยนอก ของโรงพยาบาลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนการพัฒนาฉลากยารูปภาพ คือ ชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอะญอที่มีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป ที่มารับบริการในแผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง ในช่วงเดือนมกราคม ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ยินดีที่จะเข้าร่วมในการศึกษา ในวันที่ดำเนินการศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 44 คน ได้แก่

- ออกแบบฉลากยารูปภาพ ในวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2551 จำนวน 15 คน
- ปรับปรุงฉลากยารูปภาพ ครั้งที่ 1 ในวันที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2551 จำนวน 15 คน
- ปรับปรุงฉลากยารูปภาพ ครั้งที่ 2 ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 จำนวน 15 คน

— ออกแบบการทำเครื่องหมายบนฉลากยารูปภาพ ในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2551
จำนวน 15 คน

วิธีการศึกษา

ในการพัฒนาฉลากยารูปภาพ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการดังนี้

- 1.1. ออกแบบฉลากยารูปภาพ
- 1.2. ปรับปรุงฉลากยารูปภาพ ครั้งที่ 1
- 1.3. ปรับปรุงฉลากยารูปภาพ ครั้งที่ 2
- 1.4. ออกแบบการทำเครื่องหมายบนฉลากยารูปภาพ

1.1 ออกแบบฉลากยารูปภาพ

1.1.1 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคำแนะนำในการใช้ยาสำหรับผู้ป่วยที่บริหารยาเม็ดด้วยตนเอง ที่ใช้ในโรงพยาบาลสมเมย โดยเน้นยาที่ใช้สำหรับรักษาโรคกระเพาะ ยาสำหรับบรรเทาอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ยาปฏิชีวนะ ยาสำหรับรักษาโรคหลอดเลือดอุดตันเรื้อรัง และโรคความดันโลหิตสูง ในประเด็นจำนวนเม็ดยาที่รับประทานแต่ละครั้ง จำนวนครั้งและช่วงเวลาที่รับประทาน ยา การรับประทานทานยาก่อนหลังอาหาร พบว่ายาที่ใช้รักษาโรคดังกล่าวจะเป็นยาเม็ด ที่มีวิธีรับประทานตั้งแต่ หนึ่งส่วนสี่เม็ดถึงสองเม็ด มีทั้งตัวยาที่รับประทานก่อนอาหารและหลังอาหาร จำนวนครั้งที่รับประทาน ได้แก่ หนึ่งครั้งตอนเช้า สองครั้งในช่วงเวลาเช้าและเย็น สามครั้งในช่วงเวลาเช้า กลางวัน และเย็น และรับประทานวันละสี่ครั้งในเวลาเช้า กลางวัน เย็น และก่อนนอน นอกจากนี้ผู้ทำการศึกษาได้รวบรวมรูปภาพที่ใช้สื่อความหมายในการใช้ยา ที่มีอยู่ทั้งในและต่างประเทศ โดยเน้นรูปภาพที่สื่อข้อมูลเกี่ยวกับ จำนวนเม็ดยาที่รับประทานแต่ละครั้ง จำนวนครั้งและช่วงเวลาที่รับประทานยา การรับประทานทานยาก่อนหลังอาหาร ได้แก่ รูปภาพจาก USP DI (ภาคผนวก ก) ฉลากยาของโรงพยาบาลบ้านด่านลานหอย โรงพยาบาลขอนแก่นรณรงค์บุรี โรงพยาบาลวังทรายพูน และโรงพยาบาลวัดโบสถ์ (ภาคผนวก ข)

1.1.2 นำฉลากยารูปภาพที่มีใช้อยู่ มาทดสอบการสื่อความหมายในกลุ่มตัวอย่าง

1.1.3 รวบรวมความเห็นเกี่ยวกับการออกแบบฉลากยารูปภาพ ผู้ร่วมสนทนา คือ ชาวปกากะญอ ที่มารับบริการในแผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง โดยมีเจ้าหน้าที่ช่วยแปลภาษา มีประเด็นในการสนทนา ดังนี้

- รูปภาพที่สามารถแสดงเวลาในการรับประทานอาหาร 4 ช่วงเวลา ได้แก่ เช้า เที่ยง เย็น และก่อนนอน
- รูปภาพที่บอกระยะเวลาการรับประทานยาก่อนหรือหลังอาหาร
- รูปภาพที่บ่งบอกจำนวนเม็ดยาที่รับประทานแต่ละครั้ง

1.1.4 นำข้อมูลที่ได้มาออกแบบฉลากยารูปภาพ

1.2 ปรับปรุงฉลากยารูปภาพ ครั้งที่ 1

จัดสนทนากลุ่มกับชาวปกาเกอะญอ ที่มารับบริการในแผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง โดยมีเจ้าหน้าที่ช่วยแปลภาษา เพื่อทดสอบการสื่อความหมายและรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับฉลากยารูปภาพ ที่ได้พัฒนาขึ้นในขั้นตอนการออกแบบฉลากยารูปภาพ มีประเด็นการสนทนา ดังนี้

- ความหมายของรูปภาพบนฉลากยา
- ความเหมาะสมของรูปภาพกับช่วงเวลา
- ความเหมาะสมของฉลากยา เช่น ตำแหน่งของรูปภาพ การใช้สี ความชัดเจนของรูปภาพ
- สิ่งที่ต้องปรับปรุง

1.3 ปรับปรุงฉลากยารูปภาพ ครั้งที่ 2

ปรับปรุงฉลากยารูปภาพ ครั้งที่ 2 โดยจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ช่วยแปลภาษา เพื่อทดสอบการสื่อความหมายและรวบรวมความคิดเห็นต่อฉลากยารูปภาพที่ได้ปรับปรุง ครั้งที่ 1 แล้ว ของชาวปกาเกอะญอที่มารับบริการในแผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง โดยมีประเด็นการสนทนา ดังนี้

- ความสามารถในการสื่อความหมายของฉลากยารูปภาพ
- ความเหมาะสมของรูปภาพกับช่วงเวลา
- ความเหมาะสมของฉลากยา เช่น ตำแหน่งของรูปภาพ การใช้สี ความชัดเจนของรูปภาพ
- สิ่งที่ต้องปรับปรุง

1.4 ออกแบบการทำเครื่องหมายบนฉลากยารูปภาพ

สนทนากลุ่มโดยใช้เจ้าหน้าที่ช่วยแปลภาษา เพื่อรวบรวมความคิดเห็นการออกแบบการทำเครื่องหมายบนฉลากยารูปภาพ ที่ผ่านการปรับปรุงตามความคิดเห็นที่ได้จากการสนทนากลุ่ม เพื่อปรับปรุงฉลากยารูปภาพ ครั้งที่ 2 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างปกเกะญอ ที่มารับบริการในแผนกผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลแม่สะเรียง อำเภอแม่สะเรียง จำนวน 6 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ ประเด็นการสนทนา ประกอบด้วย

- การทำเครื่องหมายเลือกเวลาในการรับประทาน ได้แก่ เช้า กลางวัน เย็น ก่อนนอน
- การทำเครื่องหมายเพื่อแสดงจำนวนเม็ดยาที่ต้องรับประทาน
- การทำเครื่องหมายเพื่อแสดงการรับประทานยาก่อนหรือหลังอาหาร

การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนการพัฒนาฉลากยารูปภาพ ดำเนินการดังนี้

1. ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาและขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่าง
2. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับฉลากยารูปภาพ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของการใช้ฉลากยารูปภาพ ความจำเป็นของฉลากยารูปภาพ และองค์ประกอบของฉลากยารูปภาพแก่กลุ่มตัวอย่าง
3. สนทนากลุ่มโดยใช้คำถามที่สอดคล้องกับประเด็นที่กำหนดไว้ เพื่อให้ได้ข้อมูลในการออกแบบและปรับปรุงฉลากยารูปภาพ โดยมีผู้ช่วยในการแปลภาษา
4. ผู้ทำการศึกษาเป็นผู้บันทึกผลการสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในขั้นตอนพัฒนาฉลากยา นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา แยกแยะประเด็น และวิเคราะห์ความเชื่อมโยง เพื่อนำมาออกแบบฉลากยารูปภาพ และเสนอข้อมูลเป็นความเรียง

ฉลากยารูปภาพที่ได้จากขั้นตอนการพัฒนาฉลากยารูปภาพ ผู้ทำการศึกษาได้นำมาทดสอบการสื่อความหมาย ตามขั้นตอนการประเมินฉลากยารูปภาพ ในส่วนที่ 2 ดังนี้

ส่วนที่ 2 ขั้นตอนการประเมินผลากยารูปภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ชาวไทยภูเขาเผ่าปกากะญอที่มารับบริการในแผนกผู้ป่วยนอก ของโรงพยาบาลสบเมย อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีจำนวนเฉลี่ยเท่ากับ 1,062 คนต่อเดือน

กลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนการประเมินผลากยารูปภาพ คือ ชาวไทยภูเขาเผ่าปกากะญอที่มีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป ที่มารับบริการในแผนกผู้ป่วยนอก ของโรงพยาบาลสบเมย อำเภอสบเมย โดยจำนวนกลุ่มตัวอย่างได้จากตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (ภาคผนวก ก) ได้ตัวอย่างจำนวน 283 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยเลือกจากผู้มารับบริการในแผนกผู้ป่วยนอก ของโรงพยาบาลสบเมย ในวันที่ จันทร์ ถึงวันศุกร์ ช่วงเวลา 8.00 น. ถึง 12.00 น. ระหว่างวันที่ 1 มีนาคม 2551 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2551

วิธีการศึกษา

ประเมินการสื่อความหมายของผลากยารูปภาพที่ได้พัฒนาขึ้น โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ทำการเก็บข้อมูลจากการกลุ่มตัวอย่าง โดยมีเจ้าหน้าที่แปลภาษาช่วยสื่อสารกับกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนการประเมินผลากยารูปภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้ทำการศึกษาได้พัฒนาขึ้น ประกอบไปด้วย 3 ส่วน (ภาคผนวก ง) ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ

ส่วนที่ 2 แบบประเมินผลากยารูปภาพ เป็นคำถามปลายเปิด มีประเด็นคำถามได้แก่ จำนวนเม็ดยาที่รับประทานแต่ละครั้ง จำนวนครั้งและช่วงเวลาที่รับประทานยา การทานยาก่อนหลังอาหาร เกณฑ์ให้คะแนนคือ ถูก และ ผิด

ส่วนที่ 3 ผลากยาที่ใช้ในการทดสอบ มี 2 แบบ คือ แบบข้อความตัวอักษร และแบบรูปภาพ ผู้ทำการศึกษาได้จัดทำให้มีความหลากหลายและครอบคลุมทั้งในด้านจำนวนเม็ดยา ช่วงเวลาในการรับประทานยา การรับประทานยาก่อนหรือหลังอาหาร โดยเน้นยาที่ใช้สำหรับรักษาโรคกระเพาะ ยาสำหรับบรรเทาอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ยาปฏิชีวนะ และยาสำหรับรักษาโรคเรื้อรัง ประกอบไปด้วยผลากข้อความตัวอักษร และผลากยารูปภาพแบบละ 6 ผลาก รวมเป็น 12

ฉลาก ซึ่งแยกออกมาจากแบบสัมภาษณ์ โดยพิมพ์เป็นภาพขาวดำลงบนกระดาษแข็งสีขาว และตัดแต่ละฉลากแยกออกจากกัน (ภาคผนวก จ) โดยสื่อข้อความดังนี้

- รับประทานครั้งละ ครั้ง 1 เม็ด วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหารเช้า-กลางวัน-เย็น
- รับประทานครั้งละ หนึ่งส่วนสี่ เม็ด วันละ 1 ครั้ง หลังอาหารเช้า
- รับประทานครั้งละ 2 เม็ด วันละ 2 ครั้ง ก่อนอาหารเช้า-เย็น
- รับประทานครั้งละ 2 เม็ด วันละ 2 ครั้ง หลังอาหารเช้า-เย็น
- รับประทานครั้งละ 1 เม็ด วันละ 4 ครั้ง หลังอาหารเช้า-กลางวัน-เย็น และ ก่อนนอน
- รับประทานครั้งละ 1 เม็ด วันละ 4 ครั้ง ก่อนอาหารเช้า-กลางวัน-เย็น และก่อนนอน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 4 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมและความชัดเจนในเนื้อหา นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และคำนวณหาค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (content validity index) ซึ่งวัดได้เท่ากับ 1

ตรวจสอบความถูกต้องในการแปลภาษาของเจ้าหน้าที่ช่วยแปลภาษา โดยได้บันทึกเสียงขณะที่เจ้าหน้าที่แปลภาษาได้ทดลองสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 5 ราย จากนั้นให้ผู้ทีพูดได้สองภาษาแปลกลับเป็นภาษาไทย เพื่อผู้ทำการศึกษาตรวจสอบความถูกต้อง

การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นตอนการประเมินฉลากยารูปภาพ มีดังนี้

1. ชี้แจงวิธีการรวบรวมข้อมูลแก่ผู้ช่วยทำการศึกษา คือ เจ้าหน้าที่แปลภาษาจากโรงพยาบาลสมเษ จำนวน 1 คน ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
 2. ก่อนทำการศึกษาชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่าง
 3. อธิบายส่วนประกอบของฉลากยาทั้งฉลากยารูปภาพ และฉลากยาข้อความตัวอักษร
- ดังนี้

3.1. ฉลากยารูปภาพให้ข้อมูล คือ “ส่วนบนเป็นรูปที่แสดงเวลาในการรับประทาน อาหาร ส่วนตรงกลางเป็นส่วนที่แสดงจำนวนเม็ดยาที่รับประทานในแต่ละครั้ง และส่วนสุดท้ายแสดงถึงการรับประทานยา ก่อนหรือหลังอาหาร”

3.2. ฉลากยารูปข้อความอักษรให้ข้อมูล คือ “แถวแรกแสดงชื่อยา แถวที่สองแสดงชื่อผู้ป่วยแถวที่สามคือจำนวนเม็ดยาที่รับประทานในแต่ละครั้ง แถวที่สี่แสดงเวลาในการรับประทานอาหาร แถวสุดท้ายแสดงถึงการรับประทานยาก่อนหรือหลังอาหาร”

4. สอบถามข้อมูลเพื่อกรอกลงในส่วนที่ 1 ของแบบสัมภาษณ์
5. ให้กลุ่มตัวอย่างสุ่มหยิบฉลากยาแบบรูปภาพและแบบข้อความอักษร แบบละ 3 ฉลาก รวมเป็น 6 ฉลาก
6. ให้กลุ่มตัวอย่างตอบคำถามในส่วนที่ 2 ของแบบสัมภาษณ์ ตามความเข้าใจ โดยใช้ฉลากยาที่สุ่มได้
7. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในส่วนของการประเมินฉลากยาใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อนำเสนอข้อมูลทั่วไป ข้อมูลในส่วนแบบประเมินการสื่อความหมายของฉลากยาทั้ง 2 แบบ ใช้การทดสอบนัยสำคัญทางสถิติด้วยค่า Chi-square

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

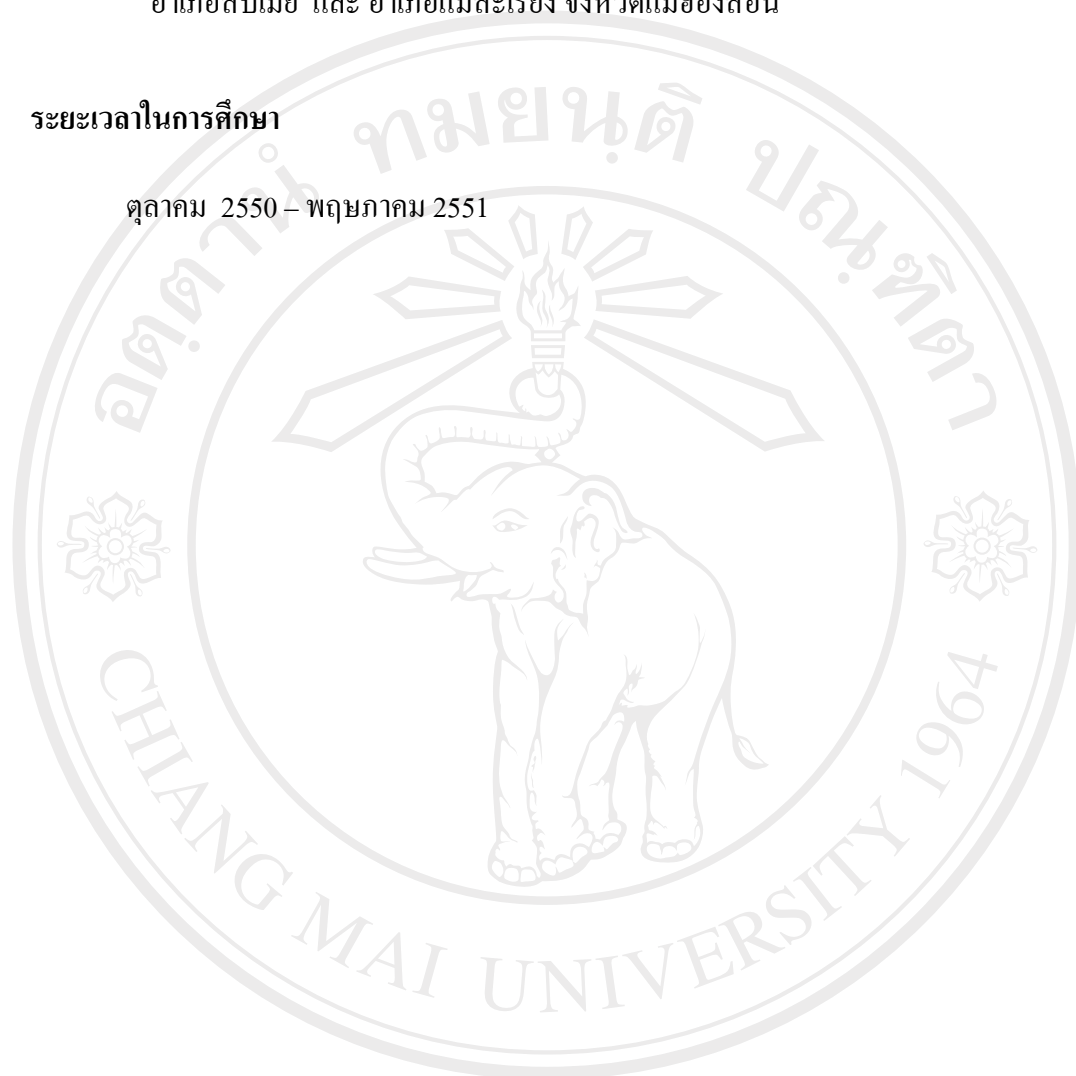
ผู้ศึกษาทำหนังสือผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยสาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อขออนุมัติในการศึกษา เมื่อผ่านการอนุมัติเห็นชอบแล้ว ก่อนจะทำการเก็บข้อมูลผู้ศึกษาแนะนำตัวกับกลุ่มตัวอย่าง และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้กลุ่มตัวอย่างทราบ พร้อมทั้งอธิบายให้เข้าใจว่า การศึกษาครั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสมัครใจและยินยอมเข้าร่วมในการศึกษา ซึ่งสามารถตอบรับหรือปฏิเสธก็ได้ กรณียินยอมจะให้พิมพ์ลายนิ้วมือลงบนใบยินยอมการเข้าร่วมในการศึกษา (ภาคผนวก ฉ) และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะถูกเก็บเป็นความลับแต่จะนำมาใช้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาตามวัตถุประสงค์เท่านั้น โดยถือหลักการรักษาความลับของกลุ่มตัวอย่าง และในระหว่างทำการศึกษา ผู้ถูกศึกษาสามารถถอนตัวจากการศึกษาได้ทุกเมื่อหากไม่พร้อมหรือไม่สมัครใจภายหลัง เมื่อกลุ่มตัวอย่างยินดีให้ความร่วมมือจึงให้พิมพ์ลายนิ้วมือในใบยินยอมเข้าร่วมการศึกษา จากนั้นจึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ผู้ทำการศึกษาได้ใช้เจ้าหน้าที่ช่วยแปลภาษาจากโรงพยาบาลสบเมย ช่วยในการชี้แจงข้อมูลดังกล่าวข้างต้น

สถานที่ทำการศึกษา

อำเภอสบเมย และ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ระยะเวลาในการศึกษา

ตุลาคม 2550 – พฤษภาคม 2551



ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved